

BARTIS ELŐD

A gondnoki megbízás

The Guardianship Mandate

Abstract: The Constitutional Court of Romania, in its Decision No 601 of 16 July 2020, declared Article 164 (1) of the Romanian Civil Code on the placement of persons under judicial guardianship as unconstitutional. The legislator intended to bring the provisions on the protection of natural persons into line with the Constitutional Court's decision by means of Law 140 of 2022. The law substantially amended the Romanian Civil Code, including the rules on the mandate contract, giving a new definition of mandate, and creating a new type of mandate, which can be translated as 'protection mandate' (*mandat de ocrotire*). The paper examines the theoretical and practical effects of the legislative amendment in a comparative legal and historical context and seeks to answer the question as to whether it was indeed necessary to reform the rules on the mandate contract in order to achieve the legislative objective.

Keywords: mandate, protection mandate, protection of natural persons

Összefoglaló: Románia Alkotmánybírósága a 2020. július 16-i 601. sz. határozatában alkotmányellenesnek nyilvánította a román Polgári törvénykönyv bírósági gondnokság alá helyezésre vonatkozó 164. cikkének (1) bekezdését. A jogalkotó a 2022. évi 140. törvénnyel kívánta összhangba hozni a természetes személyek védelmére vonatkozó rendelkezéseket az Alkotmánybíróság határozatával. A törvény jelentősen módosította a román Polgári törvénykönyvet, köztük a megbízási szerződésre vonatkozó szabályokat is, új meghatározást adva a megbízási szerződésnek és létrehozva egy új megbízástípust, amit gondnoki megbízásként fordíthatunk (*mandat de ocrotire*). A tanulmány jogösszehasonlító és történeti kontextusban vizsgálja a törvénymódosítás elméleti és gyakorlati hatásait és kíván választ találni arra, hogy a jogalkotói cél eléréséhez valóban szükséges volt-e a megbízási szerződés szabályainak átalakítása.

Kulcsszavak: megbízás, gondnoki megbízás, természetes személyek védelme

1. Bevezető gondolatok

A román Polgári törvénykönyv (továbbiakban Rptk.) 164–167. cikkei szabályozták a bírósági gondnokság alá helyezés (*punere sub interdicție judiciară*) feltételeit. Az Rptk. 164. cikk (1) bekezdése a következőképp rendelkezett: „*Azt a személyt, akinek*

elmebetegség vagy gyengeelméjűség miatt az érdekei védelméhez szükséges belátási képessége hiányzik, gondnokság alá kell helyezni”.

A Román Alkotmánybíróság 2020. július 16-i 601. sz. határozatában¹ alkotmányellenesnek nyilvánította a román Polgári törvénykönyv bírósági gondnokság alá helyezésre vonatkozó 164. cikkének (1) bekezdését, megállapítva, hogy a rendelkezés sérti az Alkotmány 1. cikk (3) bekezdés (az emberi méltóság, az állampolgárok jogai és szabadságai, az emberi személyiség szabad fejlődésének garantálása), 16. cikk (jogegyenlőség) és 50. cikk (a fogyatékos személyek védelme) rendelkezéseit, valamint a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló New Yorki Egyezmény² 12. cikkét (törvény előtti egyenlőség).

Az Alkotmánybíróság indoklása szerint a bírósági gondnokság alá helyezés szabályai egy helyettesítő rendszert hoztak létre, mely által a bírósági gondnokság alá helyezett személy jogait a törvényes képviselője gyakorolja, függetlenül attól, hogy az érintett személy ítélőképessége milyen mértékben sérült, egy olyan mechanizmus kárára, amit a támogatás jellemez az ítélőképesség károsodásának függvényében.³ Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az Rptk. 164. cikk (1) bekezdésében szabályozott bírósági gondnokság alá helyezés nem biztosít elegendő garanciát az alapvető emberi jogok és szabadságjogok tiszteletben tartásához. Nem veszi figyelembe ugyanis, hogy a cselekvőképtelenségnek különböző fokozatai lehetnek, az egyén érdekeinek sokféleségét, elrendelése nem határozott időre történik, és nem esik időszakos felülvizsgálat alá. Minden védelmi intézkedésnek arányosnak kell lennie a cselekvőképeség mértékével, a személy életviteléhez kell igazodnia, a lehető legrövidebb ideig kell alkalmazni, időszakosan felül kell vizsgálni, és figyelembe kell vennie a fogyatékkal élő személy akaratát és preferenciáit. Ugyanakkor a védelmi intézkedések szabályozása során a jogalkotónak figyelembe kell vennie, hogy a cselekvőképtelenségnek különböző fokozatai lehetnek, és az értelmi fogyatékossgal időben változhat. A szellemi képesség vagy ítélőképesség hiánya különböző formákat ölthet, lehet teljes vagy részleges, visszafordítható vagy visszafordíthatatlan. Emiatt a szükséges, hogy a konkrét helyzetnek megfelelő védelmi intézkedés kerüljön foganatosításra, amely azonban nem garantált a bírói gondnokság alá helyezés szabályozásban. Következésképpen a fogyatékossgal különböző fokaihoz különböző védelmi rendelkezéseket kell rendelni, a jogalkotónak a jogi intézkedések szabályozásában arányos megoldásokat kell találnia. A cselekvőképtelenség nem vezethet az összes állampolgári jog gyakorlásának elvesztéséhez, hanem eseti alapon kell elemezni.⁴

1 Közzétéve: Románia Hivatalos Közlönye, 2021. január 27, 88. sz.

2 Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities*), elfogadva 2006. december 13. Az egyezményt Románia 2007. szeptember 26-án írta alá és a 2010. évi 220. törvénnyel ratifikálta (közzétéve: Románia Hivatalos Közlönye, 2010. november 26, 792. sz.).

3 Románia Alkotmánybírósága, 2020. július 16-i 601. sz. határozat, 30. bekezdés.

4 Románia Alkotmánybírósága, 2020. július 16-i 601. sz. határozat, 46. bekezdés.

A jogalkotó viszonylag későn reagált az Alkotmánybíróság fenti határozatára.⁵ 2022. augusztus 18-án lépett hatályba az értelmi és pszichoszociális fogyatékkal élő személyek védelmét szolgáló egyes intézkedésekről, valamint egyes jogszabályok módosításáról szóló 2022. évi 140. törvény⁶, amely a 2011. október 1-től hatályos Rptk. eddigi legnagyobb módosítása. De ezen kívül a törvény módosította a Polgári eljárás törvénykönyvet (a továbbiakban Rpejtk.) is.

A módosításokkal a jogalkotó teljesen átszabta a fogyatékkal élő személyek védelmének rendszerét, az alkotmányellenesnek nyilvánított rendelkezéseket még fogalmi szinten sem tartotta meg. A bírósági gondnokság alá helyezés intézménye helyett bevezette a támogató gondnokság⁷ (*consiliere judiciară*) és a rendkívüli gondnokság⁸ (*tutelă specială*) elnevezésű védelmi intézkedéseket, illetve létrehozott egy új megbízástípust, az ún. gondnoki megbízást (*mandat de ocrotire*)⁹. Ezekon kívül beve-

5 Egy hatályos törvény alkotmányellenesnek talált rendelkezései az Alkotmánybíróság döntésének közzétételétől számított 45 nap után megszűnnek joghatást kiváltani, amennyiben a Parlament vagy a Kormány ebben az időszakban nem hozza összhangba az alkotmányellenes előírásokat az Alkotmány rendelkezéseivel. Ezen időszak alatt az alkotmányellenes rendelkezések a jog szerint fel vannak függesztve (Románia Alkotmánya, 147. cikk (1) bekezdés). Ennek következtében 2021. január 27. és 2022. augusztus 18-a között a bírósági gondnokság alá helyezési kérelmeket egyes gyám bíróságok elutasították mint elfogadhatatlant, mások ügygondnokság alá helyezték a védelemre szoruló személyt, megint mások jóváhagyták a kérelmeket azokban az esetekben, amikor az ítélőképesség teljes hiányát állapították meg. Lásd a Legfelsőbb Semmitő és Ítélszék és az ítélőtáblák polgári kollégiumai elnökeinek találkozójáról készült jegyzőkönyv, Craiova, 2022. május 26–27, <https://inm-lex.ro/wp-content/uploads/2022/07/Minuta-intalnire-sectii-civile-Craiova-26-27-mai-2022.pdf>, (letöltés ideje: 2023. 11. 30.), 66–71. A találkozón részt vevő kollégiumi elnökök egyhangúan arra a megállapításra jutottak, hogy a törvény módosításáig a bírósági gondnokság alá helyezési kérelmeket el kell utasítani.

6 Közzétéve: Románia Hivatalos Közlönye, 2022. május 20, 500. sz.

7 Az intézmény román megnevezése szó szerint bírósági tanácsadást jelent, ami viszont nem tükrözné megfelelően a rendelkezés normatív tartalmát. Ezért jelen tanulmányban Kokoly Zsolt és Sztranyiczki Szilárd szerzőpáros 2023-ban megjelent *Román polgári jog. Személyek* című kötetben használt „támogató gondnokság” fogalmát használom. Vö. KOKOLY Zsolt, SZTRANYICZKI Szilárd: *Román polgári jog. Személyek*, 3., bővített és aktualizált kiadás, Forum Iuris Könyvkiadó, Kolozsvár, 2023, 102.

8 Kiskorúak esetében az intézmény megnevezése rendkívüli gyámság. Az intézmény magyar megnevezéseit szintén Kokoly Zsolt és Sztranyiczki Szilárd kötetéből vettem át. Bár az Rptk. szerint a cselekvőképtelen nagykorút „gyámja” (tutore) képviseli, azonban a magyar jogi szaknyelv a gyám kifejezést csak a kiskorúak esetében használja, a nagykorú személyek esetében a képviselőt gondnoknak nevezi. Emiatt a nagykorú személy esetében e védelmi intézkedés helyes fordítása „rendkívüli gondnokság”, ha viszont a védelemre szoruló személy 14. életévét betöltött kiskorú „rendkívüli gyámság”. Ilyen módon a magyar szaknyelv eltér a román terminológiától. Vö. KOKOLY, SZTRANYICZKI: *i. m.*, 33–34.

9 A „*mandat de ocrotire*” kifejezést szó szerint „*védelmi megbízás*ként” lehetne fordítani, ami szintén nem a legjobb fordítás. Ez a megbízási forma a magyar Ptk.-ban a cselekvőképesség jövőbeli korlátozása esetére adott előzetes jognyilatkozattal mutat alapvető hasonlóságot (Ptk. 2:39–2:41. §). Így egyik lehetséges fordítási alternatívaként felmerül a „cselekvőképesség jövőbeli korlátozása esetére adott megbízás” kifejezés, amely viszont egyértelműen túl terjedős. Kokoly Zsolt és Sztranyiczki Szilárd a „támogatói megbízás”, „gondnoki megbízás” és „egészségügyi támogatói

zette a jogügyletek megkötésében való támogatást (*asistența pentru încheierea actelor juridice*) is.¹⁰

A módosítások által a jogalkotó, legalábbis jogszabályi szinten, orvosolta az Alkotmánybíróság által megállapított legfőbb problémákat. A védelmi intézkedések fokozatos rendszerét hozta létre, ahol a szigorúbb védelmi intézkedés csak akkor fogantatosítható, ha az enyhébb védelmi intézkedés nem nyújt elég garanciát. A védelmi intézkedéseket csak meghatározott időre lehet fogantatosítani, időszakos felülvizsgálatnak kell alávetni, és a gyám bíróságnak lehetősége van a védelmi intézkedést a védelemre szoruló személy érdekeinek és helyzetének megfelelően egyénileg meghatározni. Az egyén autonómiáját szem előtt tartva az új szabályozás lehetőséget teremt arra is, hogy a még cselekvőképtelen személy rendelkezzen arra az esetre, ha cselekvőképtelenné válna. Előzetes következtetésként kijelenthetjük viszont, hogy az új jogszabályok alkalmazása kihívás elé állítja a gyakorló jogászokat, hiszen a szabályozás olyan elveket kíván gyakorlatba ültetni, amelyek alapvetően újak a romániai jogi kultúrában.

A gondnoki megbízás egyike a teljesen új megoldásoknak a román jogban, így jelen tanulmányban ennek a szabályait fogom megvizsgálni és értékelni.

2. A nagykorú személyek védelmét szolgáló intézkedések általános kerete

A jelenleg hatályos szabályozás szerint a nagykorú személyek védelme a támogató gondnokság, rendkívüli gondnokság, ügygondnokság és más, a törvény által előírt intézkedések révén valósul meg (Rptk. 106. cikk (2) bekezdés).

Támogató gondnokságban (*consiliere judiciară*) az a személy részesülhet, akinek szellemi képességeinek romlása részleges, és jogainak, valamint szabadságjogainak gyakorlásához folyamatos tanácsadásra van szüksége. A támogató gondnokságot akkor lehet fogantatosítani, ha az érintett személy megfelelő védelme nem biztosítható a jogügyletek megkötésében való támogatással (Rptk. 164. cikk (2)–(3). bekezdés), legfeljebb hároméves időtartamra (Rptk. 168. cikk (2) bekezdés). Az intézkedés elrendelése után

megbízás” kifejezéseket használják. Véleményem szerint a „gondnoki megbízás” ezek közül a legtalálóbb, tekintettel arra, hogy a megbízott kötelezettségeire hiánypótló jelleggel a rendkívüli gondnok kötelezettségeit rendeli alkalmazni a jogalkotó. Ez a megbízás tulajdonképpen a védelmi intézkedés előzetes meghatározása, testre szabása a még cselekvőképességgel rendelkező személy által. Következésképpen jelen tanulmányban a gondnoki megbízás kifejezéseket fogom használni a „*mandat de ocrotire*” magyar megfelelőjeként. A román szakirodalomban rámutattak, hogy az intézmény román elnevezése román nyelven sem legszerencsésebb. Pontosabb lett volna a nemzetközileg is ismertebb „*mandat de protecție viitoare*” (azaz jövőbeli védelmi megbízás) kifejezés használata. Lásd Șerban DIACONESCU: *Considerații asupra proiectului pentru modificarea și completarea Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și a altor acte normative în materia protecției persoanelor cu dizabilități*, Studia Universitatis Babeș-Bolyai, 2021/2, 67.

¹⁰ A magyar jogban hasonló jogintézmény a támogatott döntéshozatal (magyar Ptk. 2:38. §).

a személy korlátozott cselekvőképességgel fog rendelkezni, jogügyleteit támogatója jóváhagyásával köti meg.

A rendkívüli gondnokság (*tutelă specială*) azzal a személlyel szemben foganatosítható, akinek szellemi képességeinek romlása teljes és tartós, és jogainak, valamint szabadságjogainak gyakorlásához folyamatos képviselőre van szüksége. A rendkívüli gondnokság csak akkor rendelhető el, ha az érintett személy megfelelő védelme nem biztosítható a jogügyletek megkötésében való támogatással vagy támogató gondnoksággal. A 14. életévét betöltött kiskorú szintén rendkívüli gondnokság alá helyezhető (Rptk. 164. cikk (4)–(6). bekezdés). Az intézkedést legfeljebb öt évre lehet foganatosítani, viszont abban az esetben, ha a védelemre szoruló személy szellemi képességeinek károsodása tartós, a bíróság az intézkedést legfeljebb tizenöt évre meghosszabbíthatja (Rptk. 168. cikk (2) bekezdés). A rendkívüli gondnokság alá helyezett személy elveszíti cselekvőképességét a gyám bíróság által meghatározott ügyletek tekintetében, amelyeket csak képviselője útján tud megkötni.

Az ügygondnokság (*curatelă*) másodlagos és ideiglenes intézkedés, amit a gyámügyi bíróság akkor rendelhet el, amikor egy természetes személy bár cselekvőképes, de ideiglenesen képtelen jogait és kötelezettségeiket gyakorolni.¹¹ Eseteit az Rptk. 178. cikke sorolja fel.¹² A védelmi intézkedés a személy cselekvőképességét nem érinti.

Az Rptk.-n kívül kapott helyet, de védelmi intézkedésnek minősül a jogügyletek megkötésében való támogatás (*asistență pentru încheierea actelor juridice*), amelynek szabályait a 2022. évi 140. törvényben találjuk. Az a nagykorú, akinek szellemi vagy pszichoszociális fogyatékosága miatt személye gondozásához, vagyonának kezeléséhez, valamint jogainak és polgári szabadságjogainak általános gyakorlásához támogatásra van szüksége, a közjegyzőtől támogató (*asistent*) kijelölését kérheti legfeljebb két éves időtartamra. Az intézkedés a védelemre szoruló személy cselekvőképességét nem érinti, jogügyleteit továbbra is önállóan köti meg, a támogató csupán közvetítő szerepet tölt be a támogatott és a vele szerződő harmadik személyek között (2022. évi 140. törvény 1. cikk (2)–(3) bekezdés; 3. cikk).

Az Rptk. lehetőséget biztosít a gondnok kijelölésére is. Az Rptk. 166. cikk (1) bekezdése szerint bármely cselekvőképes személy közokiratba foglalt *egyoldalú akaratnyilatkozattal* vagy *megállapodással* kijelölheti azt a személyt, akit a jövőben gondnokának nevezzenek ki, hogy gondoskodjon a személyéről és vagyontárgyairól, ha támogató gondnokság vagy rendkívüli gondnokság intézkedését foganatosítanak vele szemben.

¹¹ KOKOLY, SZTRANYICZKI: *i. m.*, 115.

¹² Az Rptk. 178. cikk alapján a bíróság a törvényben előírt eseteken kívül a következő esetekben rendelheti el az ügygondnokságot:

- a) ha öregség, betegség vagy testi fogyatékoság miatt a személy, bár ítélőképessége birtokában van, személyesen nem képes javait kezelni, illetve érdekeit megfelelően védeni, és alapos indokok miatt nem nevezhet ki magának meghatalmazottat vagy ügyvezetőt;
- b) ha betegség vagy más okok miatt az ítélőképessége birtokában lévő személy sem személyesen, sem meghatalmazott révén nem tudja meghozni a halasztást nem tűrő, szükséges intézkedéseket;
- c) ha a lakóhelyétől hosszú időre távol tartózkodó személy nem jelölt ki meghatalmazottat vagy általános ügyvezetőt;
- d) ha egy személy eltűnt anélkül, hogy információk lennének róla, és nem jelölt meg megbízottat vagy általános ügyvezetőt.

Szükséges megjegyezni, hogy az Rptk. 166. cikk 2022. évi 140. törvény által történő módosítása előtt a gondnok kijelölésének formája kapcsán úgy rendelkezett, hogy az történhet közokiratba foglalt *egyoldalú akaratnyilatkozattal* vagy *megbízási szerződéssel*.¹³ A megbízás kifejezésének helyettesítése a megállapodással tágitja azon jogügyletek körét, amely által gondnokot lehet jelölni. Ugyanakkor a gondnok kijelölése továbbra is történhet megbízási szerződéssel. A gondnok kijelölésének intézménye nem teszi lehetővé a gondnoki feladatok ellátására vonatkozó utasítások előírását (pl. milyen jogügyleteket köthet a gondnok), csupán a gondnok személyének kijelölésére szorítkozik, amit a bíróság hagy jóvá a védelmi intézkedés foganatosításakor.¹⁴

A gondnoki megbízás (*mandat de ocrotire*) szabályait a jogalkotó a támogató gondnokság és rendkívüli gondnokság (a gondnok kijelöléséről szóló bekezdés után), valamint a megbízási szerződés szabályai között helyezte el. Általános jelleggel az Rptk. 166. cikk (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a teljes cselekvőképességgel rendelkező személy vagy támogató gondnokság intézkedése alatt álló személy megbízást köthet arra az esetre, ha nem tudna magáról vagy vagyontárgyairól gondoskodni. Ugyanakkor az Rptk. 114. cikk (6) bekezdése alapján a cselekvőképességgel rendelkező szülő, aki gyermek tekintetében szülői jogokat gyakorol, vagy kivételes gondnokság alá helyezett nagykorú gyerekének gondnoka, gondnoki megbízást köthet arra az esetre, ha ő elhunyna vagy gondnoki feladatait nem tudná ellátni.

A gondnoki megbízás mint új megbízási forma¹⁵ részletszabályait az Rptk. 2029¹–2029¹⁰. cikkei rögzítik, a megbízási szerződésre vonatkozó szabályok között. Mivel a gondnoki megbízás esetén a megbízottra szuppletív jelleggel a rendkívüli gondnokra vonatkozó szabályok alkalmazandók, így nyilvánvalóan ezzel az intézménnyel mutat szoros összefüggést.

3. A gondnoki megbízás szabályai

3.1. Felek

Az Rptk. 2029¹ cikk. (1) bekezdése, megismételve tulajdonképpen az Rptk. 166. cikk (2) bekezdését, úgy rendelkezik, hogy gondnoki megbízást teljes cselekvőképességgel rendelkező személy vagy támogató gondnokság alatt álló nagykorú köthet, utóbbi esetben gondnokának és a gyámbíróság jóváhagyásával. Megbízó tehát bármilyen cselekvőképességgel rendelkező személy lehet, de akár támogató gondnokság intézménye alatt álló, korlátozottan cselekvőképes személy. Ahogy azt már fentebb említettem, a megbízást a kiskorú gyerek vagy rendkívüli gondnokság alatt álló felnőtt szülője is

13 A gondnok és ügygondnok kinevezéséről lásd Carmen Tamara UNGUREANU: *Desemnarea tutorelui sau a curatorului persoanei fizice în vederea luării în viitor a unei măsuri de protecție, conform Codului civil*, Dreptul, 2015/6, 36–55.

14 *Uo.*, 41.

15 Az Rptk. módosítások előtti formája két alapvető megbízási formát szabályozott: a képvisleti megbízást (*mandat cu reprezentare*) és a képviselő nélküli megbízást (*mandat fără reprezentare*), annak három altípusával együtt: jutalék, bizomány, szállítmányozás.

köthet, bár erről az Rptk. 2029¹ cikk. (1) bekezdése (valószínűleg mulasztásból) nem tesz említést.

A megbízott azonban csak olyan személy lehet, aki teljesíti a kiskorú személyek gyámjának előírt feltételeket (2029¹ cikk. (2) bekezdése)¹⁶. Alapvetően elmondható, hogy a megbízottnak teljes cselekvőképességgel kell rendelkeznie, személyesen kell tudja gyakorolnia polgári jogait, nem állhat fenn érdekellentét közte és a védelemre szoruló személy között, és megfelelő anyagi és morális garanciákkal kell rendelkeznie. Bár az Rptk. kifejezetten nem rögzíti, de megbízott csakis természetes személy lehet. Ez abból következik, hogy teljesítenie kell a kiskorú személyek gyámjának előírt feltételeket, kétség esetén a cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképes nagykorú gondnokának kötelezettségei alkalmazandóak rá, biztosítania kell a védelemre szoruló személy erkölcsi és anyagi jóllétét (Rptk. 2029³ cikk), és a gondnoki megbízás a megbízott halála esetén megszűnik (Rptk. 2035. cikk (2) bekezdés).¹⁷

Felmerül a kérdés, hogy a megbízotti oldalon állhat-e egyenél több személy, ugyanis a jogszabály a megbízottal kapcsolatban egyes számban beszél a gondnoki megbízás szabályainál, mind az Rptk. 166. cikk (2) bekezdésében.¹⁸ Véleményem szerint igen, ugyanis a megbízás általános szabályai szerint lehetséges ugyanazon jogügylet megkötésére több személyt megbízni (Rptk. 2022. cikk). Bár a jogalkotó tételesen nem rendeli alkalmazandónak a megbízás általános szabályait a gondnoki megbízásra, ez implicit következik abból, hogy a gondnoki megbízás szabályait a megbízási szerződésen belül helyezte el.

3.2. A megbízás tárgya

A 2022. évi 140. törvény az új megbízási forma szabályozásával egy időben módosította a megbízási szerződés meghatározását is. A módosítás előtt az Rptk. 2009. cikke a következőképp határozta meg a megbízási szerződést: „*a megbízás az a szerződés, amelyben az egyik fél a megbízott, kötelezi magát, hogy egy vagy több jogügyletet kössön a megbízónak*

16 Az Rptk. 113. Cikk (1) bekezdés alapján nem lehet gyám:

- a) a kiskorú, rendkívüli gondnokság vagy támogató gondnokságban részesülő személy, akivel kapcsolatban a jogügyletek megkötésében való támogatást foganatosítottak, akivel kapcsolatban jóváhagytak a gondnoki megbízást, vagy ügygondnokság alatt álló személy;
- b) a szülői jogok gyakorlásától eltiltott vagy a gyámság betöltésére alkalmatlannak nyilvánított személy;
- c) az egyes polgári jogainak gyakorlásában, akár a törvény, akár bírói határozat alapján, korlátozott, valamint a bírói hatóság által nem megfelelő magaviseletűnek nyilvánított személy;
- d) az a személy, akit a 158. cikk körülményei között a gyámság gyakorlásából elmozdítottak;
- e) aki túladósodott;
- f) az a személy, aki a kiskorúval ellentétes érdekei miatt nem tudná ellátni a gyámsággal járó feladatokat;
- g) a halála bekövetkezteként időpontjában a szülői felügyeletet egyedül gyakorló szülő által hiteles okirattal vagy végrendelettel kizárt személy.

17 Teodor BODOAȘCĂ, Natalia SAHAROV: *Contribuții la studiul reglementărilor legale referitoare la încuviințarea și revocarea mandatului de ocrotire*, <https://www.universuljuridic.ro/contribuții-la-studiul-reglementărilor-legale-referitoare-la-incuviintare-si-revocarea-mandatului-de-ocrotire/> (letöltés ideje: 2023. 12. 13.).

18 Egyes jogrendszerek tételesen rögzítik a cselekvőképesség jövőbeli korlátozására vonatkozó megbízással megfeleltethető intézményeknél, hogy egy vagy több személy jelölhető ki. Lásd pl. francia Ptk. 477. cikk, magyar Ptk. 2:39. §.

nevezett másik fél javára”. Ezt egészítette ki a jogalkotó egy második bekezdéssel, mely szerint „*a megbízás tárgya lehet olyan ügyletek megkötése is, amelyek célja, hogy biztosítsa a megbízó személyének védelmét, vagyonának teljes vagy részleges kezelését és általában erkölcsi és anyagi jólétét, abban az esetben, ha a megbízó képtelen gondoskodni saját személyéről vagy vagyontárgyairól.*”

Az Rptk. 2009. cikk (2) bekezdésének nyelvtani értelmezése arra a következtetésre enged jutni, hogy a gondnoki megbízás esetén is csak ügyletkötésre kap meghatalmazást a megbízott, és ezen jogügyletek által kell biztosítani a megbízó személyének védelmét, vagyontárgyainak kezelését, erkölcsi és anyagi jólétét. Ha azonban megnézzük a megbízott törvény által előírt kötelezettségeit, arra a következtetésre jutunk, hogy a megbízott tevékenységi köre túlmutat a pusztán ügyletkötésen.¹⁹ Egyrészt a megbízónak lehetősége van, hogy a cselekvőképtelenség beálltát követő időszakokra vonatkozóan előírja ellátásával és életkörülményeivel kapcsolatos kéréseit is. Ezek teljesítése sok esetben a megbízott személyes cselekményét igénylik. Másrészt az Rptk. 2029³. cikke alapján a megbízottra alkalmazandók az Rptk. 174. cikk (1)–(2) bekezdésének rendelkezései is, amelyek a cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképes nagykorú (vagyis támogató gondnokság vagy rendkívüli gondnokság alatt álló) gondnokának a kötelezettségeit rögzítik. Ezek alapján a megbízott köteles gondoskodni a védelemre szoruló személyről, elősegíteni a támogatott személy gyógyulási folyamatát, önállóságának visszanyerését, javítani életkörülményeit, erkölcsi és anyagi jólétét.

Ha elfogadjuk a következtetést, miszerint a gondnoki megbízás nem csak ügyletkötésre vonatkozik, a 2022. évi 140. törvénnyel bevezetett módosításokkal a jogalkotó átalakította a megbízási szerződést fogalmát is. Hagyományosan a román jogban a megbízási szerződés jellegzetes kötelezettsége egy vagy több jogügylet megkötése, egyéb cselekményeket a megbízott csak járulékosan, a jogügylet megkötésével összefüggésben végez.²⁰ Ehhez képest a gondnoki megbízás tárgya nem csak jogügyletek kötése, hanem a megbízóról való gondoskodás, személyének védelme, vagyonának kezelése és megfelelő életkörülményeinek biztosítása.

A jogalkotó döntése vitatható. Véleményem szerint nem volt szükség a megbízási szerződés átalakítására egy új megbízási forma létrehozásával és szabályozásával a kötelmi jog különös részében. A jogalkotó nem vette figyelembe, hogy a román Ptk. alapjául is szolgáló francia polgári jogi hagyományban a megbízás alapvetően jogügylet megkötésére vonatkozik,²¹ másrészt a gondnoki megbízás jogi természete is különbözik a megbízási szerződésétől. Bár kétségekívül szerződésről beszélünk, a törvény megszabja a megbízás bizonyos kötelező elemeit (pl. a megbízott kötelezettségei, annak a személynek a kijelölése, akinek köteles beszámolni a megbízott), hatását csak a bíróság jóváhagyásával fejtí ki, és nem utolsósorban tartalmát a körülmények figyelembevételével a bíróság módosíthatja, kiegészítheti. A gondnoki megbízás szabályaira a jogalkotó kétség esetén a rendkívüli gondnokság szabályait rendeli alkalmazni.

19 DIACONESCU: *i. m.*, 69.

20 FRANCISC DEAK, LUCIAN MIHAI, ROMEO POPESCU: *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, Volumul II, ed. a 5-a, Universul Juridic, București, 2021, 238.

21 Philippe MALAURIE, Laurent AYNÈS, Pierre Yves GAUTIER: *Contracte speciale*, Ed. Wolters Kluwer, București, 2009, 276.

Ugyanakkor a megbízás fő ismérvének számító egyoldalú felmondási lehetőség sem adott ennek a megbízási formának az esetén: a megbízott csak úgy mondhat le a megbízásról, ha biztosítja helyettesítését, vagy kéri a megbízóval kapcsolatban a törvény által előírt védelmi intézkedések foganatosítását.

A román jogalkotó által választott megoldás forrása a kanadai Québec tartomány Polgári törvénykönyve,²² amely szintén megbízási szerződés szabályai között rendelkezik gondnoki/védelmi megbízásról (*mandat de protection*).²³ A gondnoki megbízásra vonatkozó román jogszabályok csaknem teljes egészében a québeci jogszabályok fordítása. A québeci szakirodalomban is vita tárgyát képezte és képezi a védelmi megbízás jogi természeté. A szakirodalom alapvetően arra az álláspontra jutott, hogy célszerűbb lenne ezeket a szabályokat a személyekre vonatkozó részben elhelyezni, hiszen elsősorban védelmi intézkedésként kell felfogni és nem szerződésenként. Ugyanakkor jobban kiemelné a rendelkezés által védett értékeket.²⁴

Mindezek fényében úgy gondolom, hogy megfelelőbb megoldás lett volna a gondnoki megbízás szabályainak az Rptk. nagykorú személyek védelmére vonatkozó részében elhelyezése, hasonlóan a legtöbb európai jogrendszerhez.²⁵ Jelenlegi formájában a gondnoki megbízás egy „idegen test” a megbízási szerződés általános szabályai között.

3.3. A megbízás formája

Ami a megbízás formáját illeti, az Rptk. ebben az esetben a közjegyzői közokirati formát írja elő az érvénytelenség terhe mellett (2029¹ cikk. (3) bekezdése). A közokirati forma mindenképp indokolt, tekintettel a jogügylet fontosságára: egy védelmi intézkedés alternatívája, mely által a megbízó a saját személyével és vagyonával kapcsolatos jogügyletek megkötésére és cselekményekre hatalmaz meg egy másik személyt.²⁶ A megbízás joghatásait azonban csak azután fejt ki, hogy a gyámbíróóság jóváhagyta a megbízást.

A 2022. évi 140. törvény tervezetét bírálók közül javasolták egy külön nyilvántartás létrehozását is, amely a személyekkel szemben foganatosított védelmi intézkedéseket vezetné.²⁷ A jogalkotó megfogadta ezt a javaslatot, így a hatályba lépett jogszabály szerint a védelmi intézkedéseket, így a gyámbíróóság által jóváhagyott gondnoki megbízásokat is közölni kell az Országos Gyámbíróügyi és Közjegyzői Támogatói és Védelmi Intézkedések Nyilvántartásához (*Registrul Național de Evidență a Măsurilor de Sprijin și Ocrotire luată de notarul public și instanța de tutelă*), amelyet a Romániai Közjegyzők

22 A törvénykönyv szövege elérhető online a következő hivatkozásokon: <https://www.legisquebec.gouv.qc.ca/fr/document/lc/ccq-1991> (francia), <https://www.legisquebec.gouv.qc.ca/en/document/cs/ccq-1991> (angol) (letöltés ideje: 2023. 12. 10.).

23 2166–2174. cikkek.

24 Caroline LEPAGE: *L'encadrement juridique du mandat de protection au Québec: perspective historique et compare*, Maîtrise en droit - avec mémoire, Québec, 2021, 69.

25 Pl. a francia és a belga, valamint a magyar Ptk.-ban is a személyekről szóló részben kerültek elhelyezésre a felnőttek védelmét szolgáló szerződéses megoldások. A svájci Polgári törvénykönyv némileg eltér ezektől, itt ugyanis a családról szóló részben kerültek szabályozásra. *Uo.*, 67–68.

26 DIACONESCU: *i. m.*, 49.

27 DIACONESCU: *i. m.*, 49.

Országos Szövetsége vezet. Ebből is következik, hogy az intézményt inkább (jogügyleten alapuló) védelmi intézkedésnek kell minősíteni, mintsem a megbízás egyik formájának, és mint ilyen, a védelmi intézkedések között kellett volna szabályozni.

3.4. A megbízás tartalma, terjedelme

A gondnoki megbízás talán ebből a szempontból különbözik legjobban a megbízás általános formájától. A megbízás tárgya ugyanis alapvetően bármilyen jogügylet megkötése lehet, kivéve a szorosan személyhez kötődő jogügyleteket (pl. végrendelet, házasságkötés vagy tanúvallomás). A megbízás tartalmát, néhány kógens jogszabály kivételével, a felek maguk határozzák meg. Ezzel szemben a gondnoki megbízás kapcsán az Rptk. bizonyos kötelező elemeket is előír, és a bíróságnak is hatáskört biztosít a gondnoki megbízásban foglaltak módosítására.²⁸

Így például a megbízott személye mellett kötelező megjelölni azt a személyt is, akinek a megbízott számot kell adjon, valamint a számadás gyakoriságát, amely nem lehet hosszabb, mint három év. Amennyiben ezt a megbízás nem tartalmazza, a gyám-bíróság fogja kijelölni ezt a személyt a gondnoki megbízás jóváhagyása során (Rptk. 2029². cikk (2) bekezdés).

Ugyanakkor az Rptk. 2029¹ cikk. (5) bekezdése alapján a megbízás jóváhagyása során a bíróság, hogy elkerülje a megbízó érdekeinek súlyos sérelmét, bármilyen szükséges intézkedést meghozhat a megbízó személyének, jogai és szabadságjogai gyakorlása során történő képviselő vagy a vagyontárgyainak kezelése érdekében. Az Rptk. 2029⁵. cikk (1) bekezdése szerint pedig, ha a cselekvőképesség jövőbeli korlátozásának esetére adott megbízás nem biztosítja teljeskörűen a védelemre szoruló személy gondozását vagy vagyonának kezelését, a bíróság a jóváhagyási eljárás során vagy azt követően elrendelhet egy védelmi intézkedést (támogató gondnokság, rendkívüli gondnokság), amely kiegészíti a megbízást. Ebben az esetben a bíróság elsősorban a megbízásban megnevezett személyt rendeli ki gondnoknak. Amennyiben a bíróság más személyt jelölne ki gondnoknak, a megbízott folytatja a megbízás teljesítését, és kérésre, de legalább évente számot kell adjon gondnoknak. Ugyanígy, a megbízás megszűnése esetén is köteles számot adni.

Ez utóbbi rendelkezés felvet néhány problémát. Egyrészt, az Rptk. 2029¹ cikk (5) bekezdése alapján a bíróság bármilyen intézkedést foganatosíthat, amennyiben úgy értékeli, hogy a megbízó érdekei súlyosan sérülhetnek, vagyis elvileg módosíthatja a megbízás tartalmát is. Feltételezhető, hogy amennyiben a megbízás nem biztosít megfelelő védelmet (az Rptk. 2029⁵. cikk (1) bekezdésének hipotézise), a megbízó érdekei súlyosan sérülnek, hiszen tulajdonképpen ez a gondnoki megbízás lényege. A bíróság tehát dönthet úgy, hogy kiegészíti a megbízást azokkal az intézkedésekkel, amelyeket szükségesnek vél, ugyanakkor dönthet úgy is, hogy egy védelmi intézkedést foganatosít az Rptk. 2029⁵. cikk (1) bekezdése alapján, és főszabály szerint a megbízottat nevezi ki gondnoknak is. Véleményem szerint ez a rendelkezés jelenlegi formájában nem világos, nem derül ki ugyanis, hogy mely esetekben egészítheti ki a bíróság a megbízást,

28 Roxana MATEFI: *Mandatul de ocrotire în legislația română și franceză – privire comparativă*, <https://www.universuljuridic.ro/mandatul-de-ocrotire-in-legislatia-romana-si-cea-franceza-privire-comparativa/> (letöltés ideje: 2023. 12. 13.).

és mely esetekben szükséges védelmi intézkedés foganatosítása a gondnoki megbízás mellett. Ugyanakkor megkérdőjelezhető a védelmi intézkedés foganatosításának hasznossága, ha annak eredményeként a megbízót nevezi ki a bíróság gondnokként. Így tulajdonképpen ugyanazt a feladatot (a védelemre szoruló személyről való gondoskodást) egy személy két jogcím alapján végezné.

A gondnoki megbízás vitathatatlan előnye, hogy a megbízó saját maga határozhatja meg, hogy a cselekvőképtelenség beálltát követő időszakban milyen ellátásban kíván részesülni, és életkörülményeivel kapcsolatos kéréseit (Rptk. 2029². cikk (1) bekezdés).

A gondnoki megbízás alapján a megbízott általános jelleggel kezeli a védelemre szoruló megbízó teljes vagyonát vagy annak egy részét. Ez alapvetően csak megőrzési (acte de conservare) és igazgatási jogügyletek (acte de administrare) megkötésére hatalmazza fel. Ha azonban a megbízó kifejezetten meghatalmazza a megbízottat a vagyon teljes körű kezelésére, a megbízott elidegenítési és terhelési jogügyleteket, peregyezséget is köthet, idegen vagy saját váltók útján vállalhat kötelezettségeket vagy pert indíthat (Rptk. 2016. cikk (2) bekezdés). Ha a megbízás terjedelme nem egyértelmű, azt a nagykorú rendkívüli gondnokságának szabályai szerint kell értelmezni (Rptk. 2029⁴. cikk).

3.5. A megbízó által kötött jogügyletek

Azok a jogügyletek, amelyeket a megbízó a gondnoki megbízás jóváhagyása előtt kötött, megtámadhatók, vagy az abból származó kötelezettségek csökkenthetők, de csak abban az esetben, ha a megkötés pillanatában az ítélőképesség hiánya köztudott volt és a másik félnek tudomása volt róla (Rptk. 2029⁷. cikk (1) bekezdés). Két alternatív szankciót állapít tehát meg a jogalkotó. Egyrészt a megtámadhatóságot,²⁹ másrészt a kötelezettségek csökkentését. Ami a kötelezettségek csökkentését illeti, ezt a fajta jogkövetkezményt a 2022. évi 140. törvény vezette be az Rptk.-ba. Jelen eseten kívül az Rptk. a támogató gondnokság és a rendkívüli gondnokság foganatosítását megelőzően a védelemre szoruló személy által kötött jogügyletek esetében is ezt az alternatív jogkövetkezményt írja elő (Rptk. 127. cikk (1) bekezdés). A bíróságok feladata lesz a konkrét körülmények függvényében eldönteni, hogy szükséges-e a jogügylet érvénytelenítése, vagy elég csupán a kötelezettségek mérséklése.

A megbízó által a megbízás jóváhagyása után megkötött jogügyletek, amelyek nem egyeztetetők össze annak feltételeivel,³⁰ csak abban az esetben érvényteleníthetők vagy a belőlük származó kötelezettségek akkor csökkenthetők, ha a megbízóra nézve károsak (Rptk. 2029⁷. cikk (1) bekezdés).

29 A jogszabály összhangban van az Rptk. 1205. cikkével, amely általánosságban rögzíti a jogügylet megtámadhatóságát az ítélőképesség hiánya miatt. A szerződések semmisségéről és megtámadhatóságáról román–magyar összehasonlító kontextusban lásd FAZEKAS Zoltán József: *A szerződés semmissége és megtámadhatósága a magyar és a román polgári törvénykönyvekben*, Erdélyi Jogélet, 2021/4, 103–117.

30 Például a megbízó elidegenít egy vagyontárgyat annak ellenére, hogy a bíróság által jóváhagyott megbízás alapján csak igazgatási jogügyleteket köthet.

3.6. A felek kötelezettségei

Az Rptk. 2029³. cikke alapján a megbízó erkölcsi és anyagi jólétének biztosítása érdekében a megbízás teljesítésével kapcsolatos minden döntést a megbízó érdekében kell meghozni, és biztosítani kell a megbízó méltóságának, jogainak és szabadságjogainak, akaratának, szükségleteinek és preferenciáinak tiszteletben tartását, valamint önállóságának védelmét. Ugyanakkor alkalmazandók az Rptk. 174. cikk (1)–(2) bekezdésének rendelkezései is, amelyek a cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképes nagykorú gondnokának a kötelezettségeit rögzítik. Ezek alapján a gondnok köteles gondoskodni a védelemre szoruló személyről, gyógyulási folyamatának gyorsítása, önállóságának visszanyerése, életkörülményeinek javítása és erkölcsi és anyagi jóléte érdekében. Ennek érdekében felhasználhatja a védelemre szoruló személy jövedelmét és szükség esetén összes vagyontárgyát, kivéve a családi emlékeket, személyes tárgyakat, valamint a védelemre szoruló személy számára nélkülözhetetlen vagy gyógyulásához szükséges vagyontárgyakat (Rptk. 174. cikk (1) bekezdés). A gondnok és így a megbízott is köteles továbbá:

- prioritásként figyelembe venni a védelemre szoruló személy akaratát, preferenciáit és szükségleteit, biztosítani számára a szükséges támogatást akaratának kialakításához és kifejezéséhez, és arra ösztönözni, hogy maga gyakorolja jogait és teljesítse kötelezettségeit;

- együttműködni a védelemre szoruló személlyel és tiszteletben tartani a védett személy magánéletét és méltóságát;

- biztosítani és lehetővé tenni – lehetőség szerint – a védelemre szoruló személy állapotának megfelelő módon történő tájékoztatását minden olyan cselekményről és tényről, amelyek őt érintik, azok hasznosságáról és sürgősségéről, valamint a védelemre szoruló személy által történő megtagadásuk következményeiről;

- megtenni minden szükséges intézkedést a védelemre szoruló személy jogainak védelme és megvalósítása érdekében;

- együttműködni a védelemre szoruló személlyel szemben gondozási kötelezettséggel rendelkező természetes és jogi személyekkel;

- lehetőség szerint személyes kapcsolatot fenntartani a védelemre szoruló személlyel;

- a törvényben meghatározott esetekben megtenni a szükséges lépéseket a védelemre szoruló személyről szóló orvosi és pszichológiai értékelő jelentés elkészítése és a bíróság elé terjesztése érdekében (Rptk. 174. cikk (2) bekezdés).

Bár a jogalkotó erről kifejezetten nem rendelkezik, tekintettel az intézmény elnevezésére és szabályainak a megbízási szerződés keretén belül való elhelyezésére, a megbízót a megbízási szerződés keretében felmerülő általános kötelezettségek – a megbízás teljesítése, elszámolási kötelezettség, a helyettesítésből származó kötelezettségek – is terhelik, amennyiben azok összeegyeztethetők.

A gondnoki megbízás kapcsán a jogalkotó speciális jogszabályokat állapít meg az elszámolási kötelezettség és helyettesítés tekintetében. Az elszámolási kötelezettséget a gondnoki megbízásban megjelölt személy, vagy ennek hiányában a gyám bíróság

által kijelölt személy felé kell teljesíteni. Ugyanakkor a számadás gyakorisága nem lehet hosszabb, mint három év, és a megbízás végén szintén számot kell adni (Rptk. 2029². cikk (2) bekezdés). A megbízás általános szabályai szerint a megbízott a megbízó kérésére és a megbízás befejezése esetén kell számot adjon.

Ami a megbízott helyettesítését illeti, az Rptk. 2029¹⁰. cikk (1) bekezdés alapján arra a következtetésre jutunk, hogy a megbízott csak akkor rendelhet helyettest maga helyett, ha erre kifejezett engedélyt kapott a megbízásban. Ezzel szemben az általános megbízás szabályai alapján a megbízott akkor is helyettesítheti magát, amikor a megbízás teljesítésében előreláthatatlan körülmények akadályozzák, nincs módja előzetesen értesíteni a megbízót erről a körülményről, de vélelmezhető, hogy a megbízó jóváhagyta volna a helyettesítést, ha ismerte volna a körülményeket (Rptk. 2023. cikk).

Véleményem szerint *de lege ferenda* célszerű lenne rögzíteni, hogy a megbízás általános szabályai közül melyek alkalmazandók erre a megbízástípusra, ugyanis a megbízott egyes általános kötelezettségei nehezen értelmezhetők erre az esetre. Kérdéses például, hogy a gondnoki megbízás teljesítése során a megbízott eltérhet-e a megbízó utasításaitól.³¹ A megbízás tartalmát ugyanis nem csak a megbízó határozza meg, hanem bírósági kontrollnak van alárendelve, sőt bizonyos esetekben maga a gyám-bíró is módosíthatja. Továbbá kérdéses az is, hogy az eltérésről történő értesítést kivel szemben kell teljesítenie a megbízottnak: a megbízó, a gyám-bíró vagy a számadásra kijelölt személy felé.

Ami a megbízott kötelezettségeit illeti, az Rptk. 2029⁸. cikke úgy rendelkezik, hogy eltérő megállapodás hiányában a megbízott teljesítheti maga javára a megbízott azon kötelességeit, hogy a megbízással járó megelőlegezett költségeket megtérítse és a megbízás díjazását kifizesse. Ebből következik, hogy a gondnoki megbízás visszterhes is lehet.

3.6. A megbízás jóváhagyása

A gondnoki megbízás csak a gyám-bíró jóváhagyása után fejtheti ki joghatásait. E jóváhagyás eljárási szabályait az Rpejtk. 943¹–943⁷. cikkei tartalmazzák.

A jóváhagyásra akkor kerül sor, ha a megbízó szellemi képességei romlásának következtében már nem tud önmagáról gondoskodni, illetve vagyonával gazdálkodni, amit orvosi és pszichológiai értékelő jelentések alapján állapítanak meg. A megbízás jóváhagyását csak a megbízott kérheti (Rptk. 2029¹. cikk (4) bekezdés). Ahogy arra a szakirodalomban is már rámutattak, célszerű lett volna a kérelmezők körébe vonni a védelemre szoruló személyt (ha ítélőképessége részben megmaradt) és annak családtagjait is, hiszen az Rptk. 2023. cikk (2) bekezdése alapján a megbízás visszavonását már a családtagok is kérhetik.³²

31 Az Rptk. 2017. cikk. (2) bekezdése szerint a megbízottnak lehetősége van a megbízó utasításaitól való eltérésre, ha nem tudja előzetesen értesíteni a megbízót, és az azt indokló körülményekből feltételezhető, hogy a megbízó jóváhagyta volna az eltérést. Ebben az esetben a megbízott azonnal értesíti a megbízót.

32 DIACONESCU, *i. m.*, 68.

A jóváhagyás iránti kérelem elbírálására a megbízó vagy a megbízás kedvezményezettjének lakóhelye szerinti gyámbíróság az illetékes.

A kérelemhez kötelezően mellékelni kell a gondnoki megbízás másolatát, valamint az orvosi és pszichológiai értékelő jelentéseket,³³ amelyek a bíróság megkeresését megelőző legfeljebb 2 hónappal készültek. Amikor a szülő által kötött megbízás jóváhagyását kérik, mellékelni kell a szülő halotti bizonyítványát vagy azokat a bizonyítékokat, melyek alátámasztják, hogy gondnoki feladatait nem tudja megfelelően ellátni (Rpejtk. 943². cikk).

A tárgyalás előkészítése során a gyámbíróság a jóváhagyásra vonatkozó kérelmet és mellékleteit közli a megbízóval, az ügyésszel, a megbízó egy családtagjával és a számadásra kijelölt személlyel. A gyámbíróság hivatalból ellenőrzi a megbízás érvényességét és azt, hogy időközben nem került-e visszavonásra. A teljes tárgyalás során ideiglenes intézkedéseket foganatosíthat, és szükség esetén rendkívüli ügygondnokot nevez ki a védelemre szoruló személy gondozására, képviselőjének ellátására és vagyonának kezelésére, elsősorban a gondnoki megbízásban megjelölt megbízott személyében (Rpejtk. 943³. cikk).

Az eljárásban az ügyész részvétele kötelező. A tárgyalás nem nyilvános. A bíróság köteles meghallgatni a megbízót, és amennyiben úgy ítéli meg, hogy a törvényes feltételek teljesülnek, jóváhagyja a megbízást (Rpejtk. 943⁴. cikk). Ha a védelemre szoruló személy érdeke megköveteli, akkor otthonában, gondozásának helyén vagy a bíróság által megfelelőnek ítélt más helyen is meghallgathatják. A meghallgatáson jelen lehet egy számára bizalmas személy. Az eljárás során a védelemre szoruló személy állapotának megfelelő módon folyamatosan tájékoztatni kell a bírósági eljárás menetéről, valamint a személye és vagyona tekintetében hozott intézkedésekről (Rptk. 940. cikk (3) bekezdés utolsó tétel, (4) és (7) bekezdések).

A gyámbíróság határozata ellen csak fellebbezésnek van helye (Rpejtk. 943⁵. cikk), amit a határozat közlésétől számított 30 napon belül lehet gyakorolni. Egyes szerzők szerint indokolt lett volna rövidebb fellebbezési határidőt megállapítani, tekintettel arra, hogy egy sürgős eljárásról van szó.³⁴

A jogerőre emelkedett határozatot a bíróság hivatalból köteles közölni a népeség-nyilvántartásnak; az illetékes egészségügyi szolgálatnak, hogy a törvénynek megfelelően a gondnokság alá helyezett személy állandó felügyeletét biztosítsa; adott esetben az illetékes telekkönyvi hivatalnak, a telekkönyvbe való bejegyzés céljából; a cégbíró-ságnak, ha a védelem alá helyezett személy vállalkozó; az Országos Gyámbírósági és Közjegyzői Támogatói és Védelmi Intézkedések Nyilvántartásához és a megbízást hitelesítő közjegyzőnek (Rpejtk. 943⁶. és 941 cikkek).

33 Az orvosi értékelő jelentésnek és a pszichológiai értékelő jelentésnek ki kell térnie a mentális zavar jellegére és súlyosságára, valamint annak előre látható lefolyására, a személy szükségleteinek mértékére és egyéb körülményeire, illetve a védelmi intézkedés szükségességére és célszerűségére (Rpejtk. 938. cikk (6) bekezdés).

34 Lásd. Sergiu STĂNILĂ, Claudia ROȘU: *Procedura punerii sub interdicție în "haine noi"*, Dreptul, 2022/11, 63.

3.7. A megbízás megszűnése

A gondnoki megbízás megszűnésére vonatkozó különös előírásokat a jogalkotó az Rptk. 2029⁹–2029¹⁰. cikkeiben és a megbízási szerződés megszűnését szabályozó 2030–2038. cikkeiben szórta szét. Ez a megoldás jogalkotási szempontból kifogásolható, tanácsosabb lett volna vagy a gondnoki megbízás szabályai között, vagy a megbízási szerződés megszűnésére vonatkozó szabályai között egységesen szabályozni, főleg úgy, hogy az erre vonatkozó cikkek egymást követik.

Az Rptk. 2030. cikke alapján a szerződések megszűnésének általános okai mellett a megbízás a következő esetekben szűnik meg: a megbízó általi visszavonással, a megbízott lemondásával, a felek egyikének halálával, cselekvőképtelenné válásával vagy csődbe jutásával (Rptk. 2030. cikk (1) bekezdés).

A megbízás *intuituu persone* jellegének köszönhetően a megbízást egyoldalúan bármelyik fél felmondhatja. Megbízásról való lemondásnak (*renunțare la mandat*) nevezzük a megbízott azon jogosultságát, mely értelmében egyoldalúan felmondhatja a megbízási szerződést. A megbízott egyoldalú felmondásának lehetőségét visszavonásnak nevezzük (*revocarea mandatului*). Az egyoldalú felmondás lehetősége akkor is adott, ha a megbízást a felek visszavonhatatlannak minősítették (Rptk. 2031. cikk (1) bekezdés).

A gondnoki megbízás egyoldalú felmondásának kapcsán az Rptk. a 2029¹⁰. cikkben külön szabályokat állapít meg és bírói kontroll alá helyezte. A megbízott csak akkor mondhat le a megbízásról, ha helyettest állít maga helyett, vagy kérelmezi a gyámbíróságot, hogy fogantatosítson védelmi intézkedést a megbízó javára. Helyettesítésre csak akkor van lehetősége, ha erre kifejezett engedélyt kapott. Ezekről a rendelkezésektől eltérni nem lehet, ellentétes megegyezés nem létező záradéknak minősül (Rptk. 2029¹⁰. cikk (1) bekezdés). Véleményem szerint a helyettesítésre vonatkozó kifejezett engedélyt a gondnoki megbízásnak kell tartalmaznia, és a gyámbíróságnak meg kell vizsgálni a jóváhagyás során, hogy az esetleges helyettesítés nem sérti-e a megbízó érdekeit. Erre enged következtetni az a rendelkezés is, miszerint helyettesítés esetén a helyettes késedelem nélkül köteles értesíteni a gyámbíróságot (Rptk. 2029¹⁰. cikk (2) bekezdés). Ebben az esetben nincs szükség újabb jóváhagyásra a gyámbíróság részéről, hiszen a gondnoki megbízás jóváhagyásakor a bíróság a helyettesítés lehetőségét is jóváhagyja.

Ami a felek halálát illeti, természetesen ez az ok is a gondnoki megbízás megszűnését eredményezi. Értelemszerűen csak a megbízott cselekvőképtelenné válása megszünteti a szerződést. Az Rptk. a felek örököseire vagy képviselőire is előír kötelezettségeket ezekre az esetekre. Az Rptk. 2035. cikke úgy rendelkezik, hogy bármely fél halála vagy cselekvőképtelenné válása esetén örökösei vagy képviselője kötelesek a másik felet értesíteni. A gondnoki megbízás esetén a megbízott köteles értesíteni a gyámbíróságot a megbízó haláláról. A megbízott halála vagy cselekvőképtelenné válása esetén örökösei vagy képviselője köteles kérelmezni a gyámbíróságot, hogy fogantatosítson védelmi intézkedést a megbízó számára.

Az Rptk. 2029⁹. cikk alapján, ha a megbízó visszanyeri cselekvőképességét, a megbízott haladéktalanul kérelmezi a gyámbíróságnál a szerződés teljesítésének megszüntetését. Ha a megbízót egészségügyi intézményben gondozzák, ugyanez a

kötelezettség vonatkozik erre az intézményre is. A cselekvőképességét visszanyert megbízó a meghatalmazást bármikor visszavonhatja. Bár az Rptk. kifejezetten nem rögzíti, de az Rpejtk. 943⁷. cikk alapján ez utóbbi esetben is szükséges a gyámbíróság megkeresése. A visszavonás megállapítására ugyanazok az eljárási szabályok alkalmazandók, amelyek a jóváhagyásra.

A 2020. évi 140. törvény a gondnoki megbízás megszűnésével kapcsolatosan bevezetett egy speciális megszűnési okot is: amennyiben a megbízott nem teljesíti kötelezettségeit, az Rptk. 111. cikkében felsorolt személyek³⁵ kérhetik a bíróságtól, hogy vonja vissza a gondnoki megbízást, kötelezze a megbízottat, hogy adjon számot tevékenységéről, és foganatosítson védelmi intézkedést a megbízó számára (Rptk. 2030. cikk (2) bekezdés).

Végül az Rptk. 2030. cikk (3) bekezdés úgy rendelkezik, hogy az ingyenes gondnoki megbízás nem szűnik meg a megbízó csődjével. *Per a contrario*, ha a megbízás visszerthes, a megbízó csődje esetén, a gondnoki megbízás megszűnik. Nem szabályozza azonban a jogalkotó, hogy ebben az esetben mi a következmény. Véleményem szerint a megbízottnak ebben az esetben is értesítenie kell a gyámbíróságot, és kérelmeznie kell, hogy foganatosítson védelmi intézkedést a megbízó javára.

4. Következtetések

A nagykorú személyek érdekét szolgáló védelmi intézkedések szabályozása során a román jogalkotó igyekezett minden szempontból megfelelni az Alkotmánybíróság által megfogalmazott alkotmányossági kritikának, és eleget tenni a fogyatékkal élő személyek védelmére vonatkozó nemzetközi szerződések előírásainak. A gondnoki megbízás alapvetően a védelmi intézkedések alternatívája kíván lenni, lehetőséget adva a cselekvőképességgel rendelkező személynek, hogy saját maga határozza meg a személyét, vagyontárgyait és életkörülményeit érintő legfontosabb kérdéseket, arra az esetre, ha cselekvőképtelenné válna. Az intézmény hatékony működése érdekében garanciát is biztosít a jogalkotó: közokirati forma, bírósági jóváhagyás, számadási kötelezettség, bírósági módosítás és visszavonás lehetősége. Bár egyelőre kérdéses, hogy a román társadalom mennyire nyitott és érett egy ilyen magánjogi eszköz használatára, mindenképpen pozitívként értékelhető a szabályozás szándéka.

Nyilván csak évek távlatából lehet igazán megalapozott következtetéseket levonni a szabályozás sikerességét illetően, de néhány alapvető probléma és hiányosság körvonalazódni látszik első olvasatra is. Problémás a gondnoki megbízás rendszertani elhelyezése, hiszen azzal, hogy a megbízási szerződés szabályai között került elhelyezésre, a jogalkotó átalakította a megbízási szerződés fogalmát is, amely a román

35 A védelemre szorulóhoz közel álló személyek, lakóhelyének gondnoka, lakóközösségéhez tartozó személyek, az anyakönyvi hivatal egy személy halálának bejegyzésekor, a közjegyző a hagyatéki eljárás megindításakor, a bíróságok, amikor egy személyt elítélnek a szülői jogok gyakorlásától való eltiltás büntetésére, a helyi közigazgatási szervek, védelmi intézmények, valamint bármely más személy.

és francia polgári jogi kultúrkörben hagyományosan alapvetően jogügyletek kötésére korlátozódik. Bár a gondnoki megbízás jogi természete szerint szerződés, inkább védelmi intézkedésnek lehet minősíteni, hiszen egyes tartalmi elemeit kógens jogszabályok rögzítik, csak bírósági jóváhagyás után fejt ki joghatásait, és bizonyos esetekben a jogalkotó lehetőséget ad a gyámbíróságnak a felek megegyezésének módosítására. Mindezek fényében véleményem szerint célszerűbb lett volna a gondnoki megbízást az Rptk. személyekről szóló könyvében szabályozni.

Egy másik alapvető probléma, hogy a jogalkotó tételesen nem rendelte a megbízás általános szabályait megfelelően alkalmazni a gondnoki megbízásra, azonban a szabályozás összességét nézve erre a következtetésre lehet jutni. Ez jogértelmezési nehézségekhez vezet, ugyanis a megbízás általános formájának egyes rendelkezései nehezen értelmezhetők a gondnoki megbízásra (pl. a megbízott egyes kötelezettségei). *De lege ferenda* célszerű lenne rögzíteni, hogy a megbízás általános szabályai közül melyek alkalmazandók erre a megbízástípusra. Jogszabályalkotási szempontból is problémás, hogy a gondnoki megbízásra vonatkozó egyes szabályokat a gondnoki megbízásra vonatkozó részben, másokat a megbízás általános szabályai között szórta szét a jogalkotó.

Irodalomjegyzék

1. A Legfelsőbb Semmitő és Ítélszék és az ítéltáblák polgári kollégiumai elnökeinek találkozójáról készült jegyzőkönyv, Craiova, 2022. május 26–27, <https://inm-lex.ro/wp-content/uploads/2022/07/Minuta-intalnire-sectii-civile-Craiova-26-27-mai-2022.pdf> (letöltés ideje: 2023. 11. 30.).
2. Teodor BODOAȘCĂ,, Natalia SAHAROV: *Contribuții la studiul reglementărilor legale referitoare la încuviințarea și revocarea mandatului de ocrotire*, <https://www.universuljuridic.ro/contributii-la-studiul-reglementarilor-legale-referitoare-la-incuviintare-si-revocarea-mandatului-de-ocrotire/> (letöltés ideje: 2023. 12. 13.).
3. Francisc DEAK, Lucian MIHAI, Romeo POPESCU: *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, Volumul II, Ed. a 5-a, Universul Juridic, București, 2021.
4. Șerban DIACONESCU: *Considerații asupra proiectului pentru modificarea și completarea Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și a altor acte normative în materia protecției persoanelor cu dizabilități*, Studia Universitatis Babeș-Bolyai, 2021/2, 53–91.
5. FAZEKAS Zoltán József: *A szerződés semmissége és megtámadhatósága a magyar és a román polgári törvénykönyvekben*, Erdélyi Jogélet, 2021/4, 103–117.
6. KOKOLY Zsolt, SZTRANYICZKI Szilárd: *Román polgári jog. Személyek*, 3., bővített és aktualizált kiadás, Forum Iuris Könyvkiadó, Kolozsvár, 2023.
7. Caroline LEPAGE: *L'encadrement juridique du mandat de protection au Québec: perspective historique et compare*, Maîtrise en droit - avec mémoire, Québec, 2021.
8. Philippe MALAURIE, Laurent AYNÈS, Pierre Yves GAUTIER: *Contracte speciale*, Ed. Wolters Kluwer, București, 2009.

9. Roxana MATEFI: *Mandatul de ocrotire în legislația română și franceză – privire comparativă*, <https://www.universuljuridic.ro/mandatul-de-ocrotire-in-legislatia-romana-si-cea-franceza-privire-comparativa/> (letöltés ideje: 2023. 12. 13.).
10. Carmen Tamara UNGUREANU: *Desemnarea tutorelui sau a curatorului persoanei fizice în vederea luării în viitor a unei măsuri de protecție, conform Codului civil*, *Dreptul*, 2015/6, 36–55.
11. Sergiu STĂNILĂ, Claudia ROȘU: *Procedura punerii sub interdicție în "haine noi"*, *Dreptul*, 2022/11, 51–65.